

Briselē, 2022. gada 28. novembrī
(OR. en)

14981/22

Starpiestāžu lieta:
2022/0206(NLE)

EDUC 393
JEUN 170
SOC 634
EMPL 436

DARBA REZULTĀTI

Sūtītājs:	Padomes Ģenerālsēkretariāts
Saņēmējs:	delegācijas
Iepri. dok. Nr.:	13961/22
Temats:	Padomes ieteikums "Ceļi uz panākumiem skolā" un ar ko aizstāj Padomes 2011. gada 28. jūnija lēmumu par politiku, lai mazinātu mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu

Pielikumā pievienots tematā minētais Padomes ieteikums, ko Izglītības, jaunatnes, kultūras un sporta padome pieņēma 2022. gada 28. un 29. novembra sanāksmē.

**Padomes ieteikums "Ceļi uz panākumiem skolā" un ar ko aizstāj Padomes 2011. gada 28. jūnija
Ieteikumu par politiku, lai mazinātu mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu**

(Dokuments attiecas uz EEZ)

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 165. un 166. pantu,

ņemot vērā Eiropas Komisijas priekšlikumu,

tā kā:

1. Eiropas sociālo tiesību pīlāra ¹ pirmajā un vienpadsmitajā principā ir uzsvērts, ka ir svarīgi ikvienam, sākot jau no maza vecuma, garantēt kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību. Šo principu efektīva īstenošana ir atkarīga no dalībvalstu apņēmības un rīcības. ES līmeņa darbības var papildināt valstu darbības, un Komisija iepazīstināja ar savu ieguldījumu Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā ².
2. Eiropas Komisija 2020. gada 30. septembrī publicēja Paziņojumu par Eiropas izglītības telpas izveidi līdz 2025. gadam, kurā iekļautība ir viena no tās sešām dimensijām ³. Padome 2021. gada 18. februārī apstiprināja Padomes Rezolūciju par stratēģisku satvaru Eiropas sadarbībai izglītības un mācību jomā ceļā uz Eiropas izglītības telpu un turpmāk (2021–2030) ⁴, kā pirmo stratēģisko prioritāti izvirzot mērķi uzlabot kvalitāti, taisnīgumu, iekļautību un panākumus izglītībā un mācībās ikvienam.

¹ OV C 428, 13.12.2017., 10. lpp.

² COM(2021) 102 final.

³ COM(2020) 625 final.

⁴ OV C 66, 26.2.2021., 1. lpp.

3. Eiropas Jaunatnes gada (2022) ⁵ mērķis ir iesaistīt jauniešus un dot viņiem iespējas veidot savu nākotni un Eiropas nākotni, piedāvājot viņiem lielākas iespējas iesaistīties tādu lēmumu pieņemšanā, kas ietekmē viņu dzīvi.
4. Ziņojumā par Konferenci par Eiropas nākotni galīgo rezultātu iedzīvotāji aicina Eiropas Savienību un tās dalībvalstis līdz 2025. gadam izveidot iekļaujošu Eiropas izglītības telpu, kurā visiem iedzīvotājiem, tostarp lauku un attālos reģionos, būtu vienlīdzīga piekļuve pilnvērtīgai izglītībai un mūžizglītībai ⁶. Komisijas 2020. gada paziņojumā iekļaušana un dzimumu līdztiesība ir identificētas kā galvenā Eiropas izglītības telpas dimensija, kas jāīsteno līdz 2025. gadam, un aicināts pārraut saikni starp izglītības rezultātiem un sociālekonomisko statusu. Padome ir piekritusi, ka līdz 2030. gadam tādu 15 gadus vecu personu īpatsvaram, kurām ir vāja lasītprasme un vājas prasmes matemātikā un dabaszinātnēs, vajadzētu būt mazākam par 15 %, un ir apņēmusies panākt, ka izglītību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars ir mazāks par 9 %.
5. Lai gan izglītību priekšlaicīgi pametušo skaits ir ievērojami samazinājies ES līmenī, proti, par 3,9 procentpunktiem laikposmā no 2010. gada līdz 2021. gadam, daudzi izglītojamie joprojām priekšlaicīgi pamet izglītību. 2021. gadā izglītību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars ES bija vidēji 9,7 %, kas ir nedaudz mazāk par ES līmeņa *ET 2020* mērķi 2020. gadam – 10 %. Joprojām vairāk nekā 3,2 miljoni jauniešu (vecumā no 18–24 gadiem) ES priekšlaicīgi pamet izglītību. Arvien pastāv ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm un dalībvalstīs, kā arī nevienlīdzība starp noteiktām grupām (piemēram, migrantiem, jauniem vīriešiem, tādām etniskām minoritātēm kā romiem un jauniešiem lauku un attālos reģionos ir sliktāki rezultāti).

⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums (ES) 2021/2316 (2021. gada 22. decembris) par Eiropas Jaunatnes gadu (2022), OV L 462, 28.12.2021., 1. lpp.).

⁶ *Konference par Eiropas nākotni, Ziņojums par galīgo rezultātu*, 2022. gada maijs, 46. priekšlikums, 88. lpp.

6. ESAO Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas (*PISA*) 2018. gada rezultāti liecina, ka laikposmā no 2009. gada līdz 2018. gadam daudzās valstīs bija tendence palielināties to personu skaitam, kurām ir zems pamatprasmju līmenis. Šobrīd joprojām katram piektajam 15 gadus vecam Eiropas iedzīvotājam nav atbilstošu lasītprasmes, matemātikas vai dabaszinātņu kompetenču. Turklāt 2018. gada Starptautiskā datorpratības un informācijpratības pētījuma (*ICILS*) rezultāti liecina, ka piektajai daļai jauniešu ES nav digitālo pamatprasmju, un atklāj arī to, ka sociālekonomiskais statuss ir iemesls būtiskajām atšķirībām snieguma rezultātos, līdz ar ko draud palielināties digitālā plaisa ⁷.
7. Dati apstiprina, ka sociālekonomiskā situācija ir nozīmīgākais faktors, kas nosaka izglītības rezultātus. Vairumā ES dalībvalstu izglītojamie, kas pamet izglītību, neiegūstot vidējo izglītību, pārsvarā nāk no nelabvēlīgas vides. 2018. gada *PISA* novērtējums atklāja, ka vairumā ES dalībvalstu to skolēnu īpatsvars, kam ir nepietiekama lasītprasme, ir daudz lielāks ekonomiskā, sociālā un kultūras stāvokļa (*ESCS*) indeksa apakšējā ceturtdaļā nekā skolēnu īpatsvars šā rādītāja augšējā ceturtdaļā; dažās ES dalībvalstīs šī atšķirība pārsniedza 40 procentpunktus. Akadēmiskas publikācijas apstiprina, ka skolēni no sociālekonomiski nelabvēlīgas vides biežās saskaras ar grūtībām attīstīt akadēmiskās un valodas prasmes. Viņiem biežāk ir ar mācīšanos saistītas uzvedības problēmas, zemāka motivācija mācīties, viņi ātrāk pamet izglītību, viņu iegūtā kvalifikācija ir zemāka un viņiem ir nepietiekamas prasmes, lai pilnībā iesaistītos sabiedrības dzīvē.

⁷ Digitālās prasmes ir uzskatāmas par daļu no pamatprasmēm, tomēr tās netiek tieši apskatītas šajā ieteikumā, jo tām jau ir pievērsta uzmanība citās iniciatīvās, piemēram, "Digitālās izglītības rīcības plānā".

8. Pēdējo gadu laikā dalībvalstis savās izglītības un mācību sistēmās ir integrējušas lielu skaitu skolas vecuma trešo valstu migrantu (tostarp bēgļu ⁸), kuru vidū ir daži, kuriem ierodoties ir ļoti zems pamatprasmju līmenis. Papildu problēmas rodas saistībā ar cilvēkiem, kuri bēg no kara Ukrainā un no kuriem liela daļa ir skolas vecuma bērni, kam vajadzīgs mērķtiecīgs mācību (tostarp valodas apguves, lai varētu mācīties) un psihosociālais atbalsts.
9. *PISA* 2015. un 2018. gada novērtējums arī atklāja, ka aizvien vairāk samazinās skolēnu piederības izjūta skolā un plaši izplatās un palielinās iebiedēšana/kiberiebiedēšana. Pētījumos uzsvērts tas, cik svarīga ir emocionālā, sociālā un fiziskā labbūtība skolās, lai uzlabotu bērnu un jauniešu iespējas gūt panākumus izglītībā un dzīvē. Tie apliecina, ka garīgās veselības problēmām, kā arī vardarbībai un iebiedēšanai, rasismam, ksenofobijai un citām neiecietības formām un diskriminācijai ir postošas sekas attiecībā uz bērnu un jauniešu emocionālo labbūtību un izglītības rezultātiem. Pētījumi arī liecina, ka nelabvēlīgā situācijā esošas grupas ir vairāk pakļautas iebiedēšanai un ka izglītojamiem no skolām, kas atrodas sociālekonomiski nelabvēlīgā vidē, ir mazāka piederības izjūta nekā viņu materiāli labāk nodrošinātajiem vienaudžiem.
10. Līdz ar Covid-19 pandēmiju šo problēmu risināšana ir kļuvusi vēl svarīgāka. Vairāki pētījumi liecina, ka līdz ar krīzi varētu būt palielinājusies iespēja, ka izglītojamie, kuriem pastāv risks zaudēt saikni ar skolu, faktiski pametīs mācības un ka krīze ir negatīvi ietekmējusi izglītojamo garīgo veselību un labbūtību kopumā ⁹.

⁸ Šajā dokumentā termins "bēglis" ir lietots plašā politiskā nozīmē, nevis tā, kā definēts Ženēvas Konvencijā un ES patvēruma tiesību aktos.

⁹ Skatīt, piemēram: Koehler, C., Psacharopoulos, G., un Van der Graaf, L., "*The impact of COVID-19 on the education of disadvantaged children and the socio-economic consequences thereof*" (Covid-19 ietekme uz nelabvēlīgā situācijā esošiem bērniem un tās sociālekonomiskās sekas), *NESET-EENEE* ziņojums, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2022. gads; Eiropas Komisija, Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts, "*Impacts of COVID-19 on school education*" (Covid-19 ietekme uz izglītību skolās), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2022. gads; Blaskó, Z., da Costa, P., un Schnepf, S. V., "*Learning Loss and Educational Inequalities in Europe: Mapping the Potential Consequences of the COVID-19 Crisis*" (Mācīšanās iespēju zudums un nevienlīdzība izglītības jomā Eiropā: Covid-19 krīzes potenciālo seku kartēšana), *IZA Discussion Paper 14298*, Bonna, 2021. gads.

11. Padome 2011. gadā pieņēma Ieteikumu par politiku, lai mazinātu mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu ¹⁰. Eiropas un valstu līmenī ir daudz darīts ieteikuma īstenošanai, jo īpaši organizējot savstarpējo mācīšanos un paraugprakses apmaiņu starp dalībvalstīm Eiropas politikas sadarbības *ET 2020* satvarā. Plašs resursu klāsts, sekmīgu pasākumu piemēri un resursu materiāli ir pieejami tiešsaistē Eiropas rīkkopā skolām un *Cedefop* profesionālās izglītības un apmācības (PIA) rīkkopā izglītības priekšlaicīgas pamešanas problēmas risināšanai. 2019. gadā publicētais Ieteikuma īstenošanas neatkarīgais novērtējums ¹¹ skaidri apliecina to, ka ieteikums un saistītais ES politikas rīku kopums ir sekmējuši izglītības un mācību iestāžu un politiku pārveidi un veicinājuši izglītības priekšlaicīgas pamešanas samazināšanos. Tajā ir arī uzsvērtas jomas, kur ieguldāms papildu darbs.
12. No *Erasmus+* programmas ir atbalstīti vairāki iekļaušanas pārrobežu projekti dažādās izglītības jomās, kuru mērķis bija novērst nesekmību un izglītības priekšlaicīgu pamešanu. Iekļaušana ir viena no galvenajām *Erasmus+* prioritātēm laikposmā no 2021. līdz 2027. gadam. Programma arī ietver konkrēto politikas prioritāti – novērst mācīšanās trūkumus, izglītības priekšlaicīgu pamešanu un pamatprasmju vāju apguvi, ļaujot ieinteresētajām personām saņemt *Erasmus+* finansējumu politikas ieteikumu īstenošanai.

¹⁰ OV C 191, 1.7.2011., 1. lpp.

¹¹ Eiropas Komisija, Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts, *Donlevy, V., Day, L., Andriescu, M., Downes, P., "Assessment of the implementation of the 2011 Council recommendation on policies to reduce early school leaving: final report"* (Novērtējums par Padomes 2011. gada Ieteikuma par politiku, lai mazinātu mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu, īstenošanu: galīgais ziņojums), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2019. gads

13. Eiropas strukturālie un investīciju fondi (ESI fondi) 2014.–2020. gadam ir ļāvuši piesaistīt ievērojamus ieguldījumus, lai novērstu izglītības priekšlaicīgu pamešanu, nodrošinot atbalstu vairākiem lieliem projektiem atbilstoši Padomes 2011. gada Ieteikumam. No Eiropas Sociālā fonda Plus atbalsta personas, reģionus un dalībvalstis, kas saskaras ar noteiktām problēmām – sākot no atgūšanās no Covid-19 pandēmijas un beidzot ar ES klimata, nodarbinātības, sociālās iekļaušanas un izglītības mērķu sasniegšanu. ESIF un 2021.–2027. gada kohēzijas politikas fondu izmantošanu cita starpā nosaka konkrētai valstij adresēti ieteikumi, kas izdoti Eiropas pusgada ietvaros.
14. Tehniskā atbalsta instruments piedāvā dalībvalstīm iespēju pēc pieprasījuma saņemt atbalstu, lai dažādās jomās veiktu pielāgotas reformas, piemēram, uzlabotu bērnu izglītības rezultātus, pirmsskolas izglītību un aprūpi, noteiktu valsts stratēģijas un rīcības plānus nolūkā risināt un novērst izglītības priekšlaicīgas pamešanas problēmu, izstrādātu rīkus skolotāju piesaistei un profesionālai attīstībai vai sagatavotu un īstenotu mācību programmas reformu. Tehniskā atbalsta instrumentu un tā priekštecī – strukturālo reformu atbalsta programmu – vairākas dalībvalstis izmantoja tādu reformu atbalstam, kas novērš izglītības priekšlaicīgu pamešanu, jo īpaši attiecībā uz bērniem no neaizsargātām grupām.
15. Bērniem un pusaudžiem ir vajadzīgs līdzsvarots kognitīvo, sociālo un emocionālo kompetenču kopums, lai panāktu pozitīvus rezultātus skolā un dzīvē. Padomes Ieteikumā (2018. gada 22. maijs) par pamatkompetencēm mūžizglītībā ¹² ir definētas "personīgās, sociālās un mācīšanās mācīties kompetences". Tas ietver spēju tikt galā ar nenoteiktību un sarežģītību, rūpes par savu fizisko un emocionālo labbūtību, spēju saglabāt fizisko un garīgo veselību, veidot uz sadarbību vērstas un pozitīvas attiecības, dzīvot, rūpējoties par veselību un domājot par nākotni, un spēju pārvaldīt konfliktus iekļaujošā un atbalstošā kontekstā.

¹² OV C 189, 4.6.2018., 1. lpp.

16. Padomes secinājumos par to, kā ar taisnīgumu un iekļautību izglītībā un mācībās veicināt panākumus izglītībā ikvienam ¹³, dalībvalstis tiek aicinātas īstenot izglītības politikas pasākumus un vajadzības gadījumā reformēt izglītības un mācību sistēmas, aplūkojot visu izglītības un mācību spektru kopumā un izmantojot visas iestādes aptverošu pieeju, lai veicinātu vienlīdzīgas iespējas un iekļaušanu un sekmētu panākumus jebkāda veida izglītībā un mācībās visos to līmeņos.
17. Padomes secinājumos par Eiropas skolotājiem un pasniedzējiem nākotnei ¹⁴ tiek atzīts, ka skolotāji, pasniedzēji un skolu vadītāji ir neaizstājams izglītības un mācību virzītājspēks, un uzsvērts, ka ir svarīgi turpināt attīstīt un atjaunināt to kompetences. Paziņojumā par Eiropas izglītības telpu un Padomes rezolūcijā ir atzīta skolotāju un pasniedzēju ļoti lielā nozīme.
18. Padomes Ieteikumā (2022. gada 19. maijs) par kvalitatīvām agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām ¹⁵ uzsvērts, ka visiem bērniem nodrošināta piekļuve kvalitatīviem pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem veicina bērnu veselīgu attīstību un panākumus izglītībā, palīdz samazināt sociālo nevienlīdzību un mazina kompetenču atšķirības dažādos sociālekonomiskos apstākļos dzīvojošiem bērniem.
19. Padomes Ieteikumā (2021. gada 29. novembris) par jaukta tipa mācīšanās pieejām kvalitatīvai un iekļaujošai pamatizglītībai un vidējai izglītībai ¹⁶ tiek atbalstītas jaukta tipa mācīšanās pieejas, kurās tiek nodrošināta skolas telpu un tālmācības vides kombinēšana, kā arī digitāli un nedigitāli mācīšanās rīki, lai veidotu noturīgākas un iekļaujošākas izglītības un mācību sistēmas. Šāda prakse ļauj izmantot dažādotas un diferencētas pieejas un rīkus, lai labāk atbalstītu visus skolēnus – īpaši skolēnus ar konkrētām vajadzībām vai no nelabvēlīgā situācijā esošām grupām – un lai uzlabotu to motivāciju mācīties.

¹³ OV C 221, 10.6.2021., 3. lpp.

¹⁴ OV C 193, 9.6.2020., 11. lpp.

¹⁵ OV C 189, 5.6.2019., 4. lpp.

¹⁶ OV C 504, 14.12.2021., 21. lpp.

20. Eiropas Prasmju programmā ¹⁷ ir definēti pasākumi, ar ko stiprināt ilgtspējīgu konkurētspēju, veidot noturību reaģēšanai uz krīzēm un palīdzēt iedzīvotājiem un uzņēmumiem attīstīt attiecīgu prasmju kopumu, pamatojoties uz Covid-19 pandēmijas laikā gūtajām atziņām. Padomes Ieteikumā (2020. gada 24. novembris) par profesionālo izglītību un apmācību (PIA) ilgtspējīgai konkurētspējai, sociālajam taisnīgumam un noturībai ¹⁸ ir ierosināts atjaunināts ES politikas redzējums par PIA, kam ir izšķirīga nozīme, lai novērstu un risinātu izglītības priekšlaicīgas pamešanas problēmu un sekmētu iespēju vienlīdzību.
21. Digitālās izglītības rīcības plānā ¹⁹ ir izklāstītas darbības tādu digitālo prasmju un kompetenču uzlabošanai, kas vajadzīgas digitālajai pārveidei, nolūkā nodrošināt, ka neviens izglītojamais netiek atstāts novērtā un ka visiem absolventiem ir darba tirgū nepieciešamās kompetences. Tajā paredzēta kopīgu pamatnostādņu izstrāde skolotājiem un izglītības darbiniekiem par to, kā veicināt digitālo prātību un cīnīties pret dezinformāciju, Eiropas digitālo kompetenču satvara atjaunināšana un priekšlikums Padomes Ieteikumam par digitālo prasmju nodrošināšanas uzlabošanu izglītībā un mācībās. Rīcības plānā arī mudināts pielikt pūles, lai novērstu dzimumu nelīdzsvarotību *STEM* jomā.
22. Padomes Ieteikumā (2021. gada 14. jūnijs), ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem ²⁰, dalībvalstis tiek aicinātas garantēt efektīvu un brīvu piekļuvi izglītībai un skolas nodarbībām bērniem, kam vajadzīga palīdzība (proti, bērniem, kas ir pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam, jo īpaši romu bērniem). ES stratēģijā par bērna tiesībām ²¹ tiek aicināts veidot iekļaujošu un kvalitatīvu izglītību. Jaunajā Eiropas stratēģijā "Bērniem labāks internets (*BIK+*)" ²² ir aicināts veidot tādu digitālo vidi, kurā bērni ir aizsargāti, saņem iespējas un tiek cienīti, un tajā uzsvērts, ka neaizsargātā situācijā esošiem bērniem vajadzētu būt vienlīdzīgām iespējām, lai viņi varētu izmantotu digitālās desmitgades sniegtās iespējas.

¹⁷ COM(2020) 274 final.

¹⁸ OV C 417, 2.12.2020., 1. lpp.

¹⁹ COM(2020) 624 final.

²⁰ OV L 223, 22.6.2021., 14. lpp.

²¹ COM(2021) 142 final.

²² COM(2022) 212 final.

23. Jaunajā ES vienlīdzības stratēģiju un iekļaušanas politikas satvaru kopumā, kas pieņemts 2020. un 2021. gadā ²³, ir īpaši uzsvērtā vienlīdzības un iekļaušanas sekmēšana un cīņa pret diskrimināciju izglītībā, izmantojot mērķorientētu atbalstu visnelabvēlīgākajā situācijā esošām un diskriminācijas riskam visvairāk pakļautajām personām.
24. Padomes Ieteikumā (2020. gada 30. oktobris) "Tilts uz nodarbinātību – Garantijas jauniešiem pastiprināšana" un ar ko aizstāj Padomes 2013. gada 22. aprīļa Ieteikumu par garantijas jauniešiem izveidi ²⁴, ir ieteikts palīdzēt jauniešu atgriezties izglītībā un mācībās, dažādojot tālākizglītības piedāvājumu un attiecīgā gadījumā nodrošinot neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšanu. Papildus tam iniciatīva *ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve* – orientācija, mācības, meistarība, rezultāts) palīdz nelabvēlīgā situācijā esošiem jauniešiem vecumā no 18 līdz 30 gadiem, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), atrast savu ceļu darba tirgū mītnes valstī, un apvieno atbalstu izglītībai, arodmācībām vai nodarbinātībai ar iekārtošanu darbā citā ES dalībvalstī, lai uzlabotu jauniešu prasmes, zināšanas un pieredzi.
25. Padomes 2011. gada Ieteikuma īstenošanas gaitā gūtās atziņas, pētījumu un apspriešanās ar ieinteresētajām personām rezultātā gūtie jaunie ieskati liecina, ka ir nepieciešama plašāka, iekļaujošāka un sistemātiskāka pieeja panākumu sasniegšanai skolā, vienlaikus īstenojot ES līmeņa mērķi attiecībā uz pamatprasmēm un novēršot izglītības priekšlaicīgu pamešanu, kā arī pilnībā iekļaujot labbūtības dimensiju. Šādai pieejai būtu jānodrošina to kompetenču attīstība, kas vajadzīgas sekmju gūšanai izglītībā un dzīvē, un tā dos iespēju gūt jēgpilnu mācību pieredzi, panākt iesaisti, plašāku līdzdalību kopienas dzīvē un pāreju uz stabilu pieaugušā dzīvi un aktīvu pilsoniskumu.

²³ Dzimumu līdztiesības stratēģija 2020.–2025. gadam (2020. gads), ES rasisma apkarošanas rīcības plāns 2020.–2025. gadam (2020. gads), ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskais satvars (2020. gads) un saistītie Padomes ieteikumi (2021. gads), LGBTIK līdztiesības stratēģija 2020.–2025. gadam (2020. gads), Rīcības plāns par integrāciju un iekļaušanu 2021.–2027. gadam (2020. gads), Personu ar invaliditāti tiesību stratēģija 2021.–2030. gadam (2021. gads), ES stratēģija antisemitisma apkarošanai un ebreju dzīvesvides atbalstam 2021.–2030. gadam (2021. gads).

²⁴ OV C 372, 4.11.2020., 1. lpp.

26. Dalībvalstīm visā ES ir sistemātiski jāņem vērā, ka mērķis ir samazināt nesekmību un izglītības priekšlaicīgu pamešanu, kā arī veicināt panākumus skolā. Sistēmas līmenī ir vajadzīga politikas pasākumu konsekvence, koordinēšana ar citām attiecīgajām politikas jomām (piemēram, jaunatne, veselība, kultūra, sociālie pakalpojumi, nodarbinātība, mājoklis, tieslietas, migrācija un integrācija) un efektīva sadarbība starp dažādiem dalībniekiem visos līmeņos (valsts, reģionālā, vietējā, skolas līmenī), lai nodrošinātu saskaņotu atbalstu bērniem, jauniešiem un viņu ģimenēm. Vienlaikus skolas līmenī atbilstoši valsts apstākļiem būtu jāsekmē visas skolas mēroga pieejas, kas aptver visas darbības jomas (mācīšanu un mācīšanos, plānošanu un pārvaldību utt.) un iesaista visus galvenos dalībniekus (izglītojamos, skolu vadītājus, akadēmisko un neakadēmisko personālu, vecākus un ģimenes un vietējās un plašākas kopienas) ²⁵.
27. Šajā Padomes ieteikumā ir pilnīgi ievērots subsidiaritātes princips un proporcionalitātes princips.

²⁵ Skatīt definīciju Komisijas dienestu darba dokumentā SWD(2022) 176 final.

AR ŠO IESAKA DALĪBVALSTĪM:

1. Attiecīgā gadījumā līdz 2025. gadam atbilstošā līmenī un saskaņā ar savu izglītības un mācību sistēmas struktūru vēl vairāk nostiprināt **integrētu un visaptverošu stratēģiju** ²⁶ **panākumu veicināšanai skolā**, lai līdz minimumam samazinātu sociālekonomiskā statusa ietekmi uz izglītības un mācību rezultātiem, sekmētu iekļaušanu izglītībā un mācībās un vēl vairāk samazinātu izglītības priekšlaicīgu pamešanu un nesekmību pamatprasmju apguvē, ņemot vērā pielikumā ietvertajā politikas satvarā izklāstītos daudzveidīgos pasākumus. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš labbūtībai skolā kā galvenajam elementam, kas nodrošina panākumus skolā. Šādai stratēģijai būtu jāietver **preventīvie, intervences un kompensējošie** pasākumi (tostarp pastiprinātās Garantijas jauniešiem ²⁷ ietvaros piedāvātie pasākumi), tai vajadzētu būt **pamatotai ar pierādījumiem un apvienot vispārējus pasākumus ar mērķorientētiem un/vai individuāliem nosacījumiem** izglītojamajiem, kam vajadzīga papildu uzmanība un atbalsts iekļaujošā vidē (piemēram, izglītojamajiem, kas atrodas nelabvēlīgā sociālekonomiskajā situācijā, migrantu, bēgļu un romu izcelsmes izglītojamajiem, izglītojamajiem ar redzamu un neredzamu invaliditāti, izglītojamajiem ar īpašām izglītības vajadzībām vai garīgās veselības problēmām un izglītojamajiem, kas dzīvo izolētos, salu vai attālos apgabalos, piemēram, ES tālākajos reģionos, ņemot vērā valsts apstākļus). Šāda stratēģija būtu arī jābalsta uz strukturētu **sadarbību** starp dalībniekiem, kuri pārstāv dažādas politikas jomas, pārvaldības un izglītības un mācību līmeņus, tai būtu jāsaņem atbilstošs **finansējums** un jāpievieno skaidrs **īstenošanas un izvērtēšanas** plāns.

²⁶ Šādu stratēģiju var iekļaut attiecīgajos valsts stratēģiskajos dokumentos.

²⁷ Padomes Ieteikums (2020. gada 30. oktobris) "Tilts uz nodarbinātību – Garantijas jauniešiem pastiprināšana un ar ko aizstāj Padomes 2013. gada 22. aprīļa Ieteikumu par garantijas jauniešiem izveidi", OV C 372, 4.11.2020., 1. lpp.

2. Izstrādāt un attiecīgā gadījumā vēl vairāk nostiprināt **datu apkopošanas un uzraudzības sistēmas** valsts, reģionālā un vietējā līmenī, kas ļauj sistemātiski apkopot kvalitatīvu un kvantitatīvu informāciju par izglītojamajiem, kā arī mācību rezultātus ietekmējošiem faktoriem, jo īpaši sociālekonomisko situāciju. Šīm sistēmām jāatbilst persondatu aizsardzības prasībām un valsts tiesību aktiem. Tām, ciktāl iespējams, būtu jānodrošina, ka sadalīti dati un informācija par plašu aspektu kopumu (tostarp pašu izglītojamo viedokļiem) ir pieejami dažādos politikas līmeņos un tiek izmantoti (attiecīgā gadījumā anonimizētā veidā) analīzei, preventīviem pasākumiem un agrīnai intervencei, politikas izstrādei un norādīto stratēģiju vadībai, uzraudzībai un izvērtēšana.
3. Integrētas un visaptverošas stratēģijas kontekstā un atbilstoši valsts apstākļiem apvienot preventīvos, intervences un kompensējošos pasākumus, piemēram, tādus, kas ierosināti pielikumā norādītajā politikas satvarā, lai atbalstītu:
 - 3.1 **izglītojamos**, sistemātiski apvienojot daudzveidīgus pasākumus, kuros galvenā uzmanība pievērsta izglītojamo interesēm un vajadzībām un ņemts vērā viņu viedoklis;
 - 3.2 **skolu vadītājus, skolotājus, pasniedzējus un citu personālu, tostarp pirmsskolas izglītībā un aprūpē**, palīdzot viņiem apgūt zināšanas, prasmes un kompetences un sniedzot atbalstu pastāvīgai profesionālajai pilnveidei, kā arī nodrošinot, ka viņiem ir pietiekami daudz laika, vieta un atbalsts, lai efektīvi strādātu ar visiem izglītojamajiem, tostarp tiem, kas ir pakļauti izslēgšanas, nesekmības un izglītības priekšlaicīgas pamešanas riskam. Būtu jāņem vērā viņu darba atzīšana un novērtēšana (tostarp finansiāla);
 - 3.3 **skolas**, kad tās izstrādā "visas skolas mēroga pieeju" panākumu skolā nodrošināšanai; šādas pieejas īstenošanā ir iesaistīti visi skolas kopienas locekļi (skolas vadītāji, skolotāji, pasniedzēji un cits akadēmiskais personāls, izglītojamie, vecāki un ģimenes, kā arī vietējā kopiena), kā arī plašs ieinteresēto personu loks, kas aktīvi un uz sadarbību vērstā veidā iesaistās, lai sekmētu visu izglītojamo panākumus izglītībā;

- 3.4 **sistēmas līmenī** pasākumus un starpnozaru pieeju, lai uzlabotu taisnīgumu un iekļaušanu izglītībā un mācībās un veicinātu visu izglītojamo panākumus izglītībā, tostarp pievēršoties struktūrām un mehānismiem, kam var būt īpaši negatīva ietekme uz izglītojamajiem no nelabvēlīgākā situācijā esošām grupām.
4. Optimizēt, ņemot vērā valsts, reģionālās un vietējās vajadzības, valsts un ES **resursu** izmantošanu ieguldījumiem infrastruktūrā, mācībās, rīkos un resursos, lai uzlabotu iekļaušanu, vienlīdzību un labbūtību izglītībā; tas ietver ES finansējumu un zināšanas reformu veikšanai un ieguldījumiem infrastruktūrā, rīkos, pedagoģijā un veselīgas mācību vides veidošanā, jo īpaši tādus instrumentus kā *Erasmus+*, Atveseļošanas un noturības mehānisms, Eiropas Sociālais fonds Plus, Eiropas Reģionālās attīstības fonds, programma "Digitālā Eiropa", programma "Apvārsnis Eiropa", tehniskā atbalsta instruments, Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds utt., un nodrošināt, ka finansējuma izmantošana atbilst vispārējai stratēģijai.
5. Ziņot par savu stratēģiju, veiktajiem pasākumiem, attiecīgu uzraudzības un novērtēšanas kārtību un piešķirto budžetu atbilstoši esošajai Eiropas izglītības telpas (tostarp izmantojot stratēģisko satvaru Eiropas sadarbībai izglītības un mācību jomā (2021–2030)) un Eiropas pusgada ziņošanas kārtībai.
6. Aktīvi iesaistīt jauniešus Padomes ieteikuma īstenošanā, šajā nolūkā cita starpā izmantojot ES jaunatnes dialogu, lai nodrošinātu, ka jauniešu, tostarp tādu, kas nāk no nelabvēlīgas vides, viedoklis, uzskati un vajadzības tiek uzklauti un ņemti vērā.

AR ŠO AICINA KOMISIJU:

1. Atbalstīt Padomes ieteikuma, kā arī saistīto iniciatīvu, piemēram, Eiropas Garantijas bērniem un pastiprinātās garantijas jauniešiem, īstenošanu, proti, veicināt savstarpēju mācīšanos un informācijas apmaiņu starp dalībvalstīm un visām attiecīgajām ieinteresētajām personām par to, kā nodrošināt panākumus izglītībā ikvienam ar šādām darbībām:
 - 1.1 īstenot stratēģisko satvaru Eiropas sadarbībai izglītības un mācību jomā ceļā uz Eiropas izglītības telpu un turpmāk (2021–2030), kurā galvenās prioritārās jomas ir izglītības priekšlaicīgas pamešanas samazināšana, pamatprasmju apguves un labbūtības uzlabošana izglītojamajiem, skolotājiem un pasniedzējiem;
 - 1.2 izveidot ekspertu grupu darbam ar stratēģijām nesekmības riskam pakļauto grupu atbalstošas mācīšanās vides radīšanai un labbūtības skolā uzlabošanas atbalstam un sekmēt šīs grupas darbību, jo tas ļaus turpināt paraugprakses noteikšanu attiecībā uz atbalstošas un veselīgas mācīšanās vides izveidi, garīgās veselības, veselīga dzīvesveida un fiziskās un emocionālās labbūtības veicināšanu (tostarp ar posttraumatiskā stresa novēršanas palīdzību) un iebiedēšanas un vardarbības skolā novēršanu, kā arī izstrādāt priekšlikumus sekmīgas prakses efektīvai izmantošanai skolās un ieteikumus informētības uzlabošanas pasākumiem ES un valstu līmenī;
 - 1.3 izmantot ES sadarbības rīkus, tiešsaistes platformas un kopienas, kas paredzētas izglītības un mācību nodrošināšanai, – tostarp *eTwinning*, jauno Eiropas skolu izglītības platformu, *Erasmus+ Alumni*, *Cedefop* vēstniekus izglītības priekšlaicīgas pamešanas problēmas risināšanai un Mācību stūrīti vairākvalodu mācību materiāliem par ES –, lai identificētu un kopīgotu sekmīgu praksi (tostarp attiecībā uz savstarpējo mācīšanos un līdzbiedru mentorēšanu), pamatnostādnes un praktiskus rīkus, kas palīdzētu izstrādāt, īstenot un izvērtēt valsts, reģionālo un vietējo politiku un praksi, tostarp tādu, kura vērsta uz izglītojamajiem, kas nāk no nelabvēlīgas vides;

- 1.4 veicināt izpratni un sekmēt turpmāk norādīto ES fondu sniegto iespēju izmantošanu, lai veicinātu, atbalstītu un iespējotu iekļaušanu, taisnīgumu un labbūtību izglītībā un mācībās: *Erasmus+*, Atveseļošanas un noturības mehānisms, Eiropas Sociālais fonds Plus, Eiropas Reģionālās attīstības fonds, programma "Digitālā Eiropa", programma "Apvārsnis Eiropa", tehniskā atbalsta instruments, Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds utt.;
- 1.5 atbalstīt ES mēroga pētniecību un apsekojumus; mudināt veidot pētniecības tīklus un atbalstīt dialogu starp pētniecības jomām un politikas nostādnēm, kā arī starp pētniekiem un praktiķiem;
- 1.6 ņemt vērā rezultātus, kas gūti strukturētajā dialogā par digitālo izglītību un prasmēm.
2. Sadarbībā ar dalībvalstīm un brīvprātīgai izmantošanai dalībvalstīs palīdzēt izstrādāt un izplatīt vadlīnijas un resursus par panākumiem izglītībā visiem izglītojamajiem (tostarp par migrantu integrēšanu un valodas apguvi), tostarp turpināt izstrādāt un popularizēt Eiropas rīkkopu skolām attiecībā uz iekļaujošas izglītības veicināšanu un izglītības priekšlaicīgas pamešanas problēmas risināšanu, iedvesmojošas prakses apkopojumu par iekļaujošu un pilsonisku izglītību un *Cedefop* PIA rīkkopu, kas paredzēta izglītības priekšlaicīgas pamešanas problēmas risināšanai.
3. Atbalstīt profesionālās izaugsmes iespējas izglītības darbiniekiem un citām ieinteresētajām personām:
 - 3.1 dalīties paraugpraksē, kas gūta, darbiniekiem piedaloties *Erasmus+*, projektos un tīklos, tostarp izmantojot *eTwinning* tiešsaistes kopienu, *Erasmus+* skolotāju akadēmijas un profesionālās izcilības centrus;

- 3.2 darīt pieejamus masveida atvērtos interneta kursus (*MOOC*) un izglītības iespējas (tostarp mikrokvalifikāciju) skolotāju, pasniedzēju, skolu vadītāju un skolotāju izglītotāju pastāvīgai profesionālajai pilnveidei, šajā nolūkā izmantojot jauno Eiropas skolu izglītības platformu, un veicināt šo kursu plašu izmantošanu.
4. Uzraudzīt Padomes ieteikuma īstenošanu saskaņā ar esošajiem Eiropas izglītības telpas mehānismiem (tostarp stratēģisko satvaru Eiropas sadarbībai izglītības un mācību jomā) un Eiropas pusgadu (tostarp pārskatīto sociālo rezultātu pārskatu) ziņot par to.
5. Izmantojot ziņojumus par Eiropas izglītības telpu, uzraudzīt ES līmeņa mērķu sasniegšanā panākto progresu un periodiski ziņot par to; ciešā sadarbībā ar Rādītāju un kritēriju pastāvīgo grupu apsvērt, kā var uzlabot uzraudzību ES līmenī, jo īpaši novērtēt pašreizējos ES līmeņa rādītājus un – pēc vajadzības un attiecīgā gadījumā – ierosināt jaunus rādītājus, sevišķi attiecībā uz iekļaušanu un taisnīgumu.

Padomes 2011. gada 28. jūnija Ieteikumu par politiku, lai mazinātu mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu, aizstāj ar šo ieteikumu.

Briselē,

*Padomes vārdā –
priekšsēdētājs*

Politikas satvars panākumiem skolā

Šajā pielikumā ir ierosināts politikas satvars, kas kalpo kā atsaucis instruments valsts, reģionālā un vietējā līmeņa politikas veidotājiem un izglītības un mācību jomas praktiķiem un kas var būt iedvesmas avots sistēmiskai politikas rīcībai ar mērķi visiem izglītojamajiem nodrošināt labākus izglītības rezultātus.

Šajā politikas satvarā ir aprakstīta sistēmiska pieeja panākumu uzlabošanai skolā visiem izglītojamajiem neatkarīgi no viņu personīgajām īpašībām, kā arī ģimenes, kultūras un sociālekonomiskajiem apstākļiem. Tajā ir noteikti galvenie nosacījumi un pasākumi, kuru mērķis ir samazināt priekšlaicīgu izglītības pamešanu un pamatprasmju nepietiekamu apguvi, pamatojoties uz pierādījumiem un labo praksi, kas konstatēta ES dalībvalstīs, un jaunākajiem pētījumiem. Satvara pamatā ir plaša un iekļaujoša pieeja panākumiem skolā, kas nozīmē, ka tiek ņemti vērā ne tikai mācību rezultāti, bet arī tādi elementi kā personīgā, sociālā un emocionālā attīstība un izglītojamo labbūtība skolā. Tas ir veidots, balstoties uz vairākiem vispārējiem nosacījumiem (1. un 2. punkts) un iespējamo darbību kopumu, kas jāveicina skolu un sistēmas līmenī atbilstoši attiecīgajai valsts izglītības sistēmai.

1. Lai nodrošinātu panākumus skolā visiem izglītojamajiem neatkarīgi no viņu personīgajām īpašībām, kā arī ģimenes, kultūras un sociālekonomiskajiem apstākļiem, atbilstošā politikas līmenī (valsts, reģionālā, vietējā) saskaņā ar valsts apstākļiem un izglītības un mācību sistēmas struktūru ir vajadzīga **integrēta un visaptveroša stratēģija panākumu nodrošināšanai skolā**. Šādā stratēģijā būtu jāietver, piemēram:
 - a) koordinācijas nodrošināšana ar citām politikas jomām (piemēram, jaunatni, veselības aprūpi, kultūru, sociālajiem pakalpojumiem, nodarbinātību, mājokļu jomu, tieslietām, bēgļu un citu migrantu iekļaušanu un nediskrimināciju) un noturīgas sadarbības veidošana starp dažādiem izglītības un mācību sistēmas pārvaldības līmeņiem, kā arī sistemātiska dialoga uzturēšana ar visām attiecīgajām ieinteresētajām personām (tostarp izglītojamajiem, vecākiem un ģimenēm, kā arī ar personām, kuras pārstāv marginalizētāku grupu viedokļus) no plānošanas posma līdz pat īstenošanai un izvērtēšanai;

- b) līdzsvarots, saskaņots un koordinēts politikas pasākumu kopums, kas apvieno prevenciju, intervenci un kompensēšanu, īpašu uzmanību pievēršot preventīviem un intervences pasākumiem;
- c) uz izglītības priekšlaicīgas pamešanas novēršanu vērstu valsts, reģionālu un vietēju stratēģisku pieeju (pēc vajadzības) integrēšana tādās pieejās, kuru mērķis ir sekmēt pamatprasmes, novērst iebiedēšanu un kiberiebidēšanu (tostarp dzimumbalstītu iebiedēšanu un seksuālu uzmākšanos) un sekmēt labbūtību;
- d) iekļaujošā vidē vispārēju skolas līmeņa pasākumu, kas paredzēti visiem izglītojamajiem, sistemātiska apvienošana ar mērķtiecīgām darbībām, kas paredzētas dažiem izglītojamajiem vai tādu izglītojamo grupām, kuriem ir līdzīgas vajadzības vai vidējs risks, un ar pielāgotākiem pasākumiem tiem, kam ir sarežģītas vai hroniskas vajadzības un visaugstākais risks;
- e) sadarbībā ar sociālās un veselības jomas ekspertiem īpašas uzmanības pievēršana diskriminācijas vai nelabvēlīgas vides riskam pakļautiem bērniem un jauniešiem, nodrošinot starpnozaru pieeju un ietverot attiecīgus pasākumus riskam pakļautām grupām, piemēram, bērniem no sociālekonomiski nelabvēlīgas vides, migrantu izcelsmes bērniem vai romu izcelsmes bērniem, bēgļiem, izglītojamajiem ar redzamu un neredzamu invaliditāti, tostarp ar ilgtermiņa vai īstermiņa fiziskiem, garīgiem, intelektuāliem vai sensoriem traucējumiem, un izglītojamajiem ar speciālās izglītības vajadzībām vai garīgās veselības problēmām;
- f) īpašas uzmanības pievēršana dzimumu nelīdztiesības identificēšanai izglītībā un mācībās, cita starpā pastiprināti uzraugot zēnu un meiteņu sniegumu, kā arī pēc vajadzības īstenojot konkrētus pasākumus;
- g) neformālās izglītības un ikdienējās mācīšanās procesu nozīmības apsvēršana attiecībā uz panākumu gūšanu mācībās un visu attiecīgo partneru iesaistīšana;

- h) uz pierādījumiem balstītas pieejas izmantošana, ko nodrošina stabila datu vākšanas un uzraudzības sistēmas (sk. turpmāk 2. punktu) un atbalsta jaunākie kvantitatīvie un kvalitatīvie pētījumi, ņemot vērā praksi un rīkus, kas uzskatāmi palīdzējuši visiem izglītojamajiem gūt panākumus izglītībā. Tas ietver iedvesmas smelšanos no Eiropas līmenī nodrošinātiem materiāliem, piemēram, Eiropas rīkkopas skolām, Iedvesmojošas prakses apkopojuma par iekļaujošu un pilsonisku izglītību, *Cedefop* PIA rīkkopas, kas paredzēta izglītības priekšlaicīgas pamešanas problēmu risināšanai, un Mūžilga karjeras atbalsta sistēmu un prakšu krājuma (*Inventory of lifelong guidance systems and practices*);
- i) samērīgu resursu piešķiršana, tostarp valsts un ES līdzekļu izmantošana, kā arī cita veida atbalsts reformām un ieguldījumiem izglītības rīkos, infrastruktūrā un pedagoģijā (jo īpaši *Erasmus+*, Atvērto skolotāju un noturības mehānisms, Eiropas Sociālais fonds Plus, Eiropas Reģionālās attīstības fonds, programma "Digitālā Eiropa", "Apvārsnis Eiropa", tehniskā atbalsta instruments, Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds un Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta finansēšanas shēma (EISI 2));
- j) īstenošanas plāns ar skaidriem mērķrādītājiem un atskaites punktiem, uzraudzības un izvērtēšanas plāns un koordinācijas mehānisma vai struktūras izveidošana valsts apstākļiem atbilstošā līmenī, lai sekmētu sadarbību, atbalstītu īstenošanu un ļautu veikt uzraudzību, izvērtēšanu un politikas pārskatīšanu.

2. Lai integrēta stratēģija būtu efektīva, tās pamatā vajadzētu būt stabilām **datu vākšanas un uzraudzības sistēmām** dalībvalstīs tādā līmenī, kas atbilst valsts apstākļiem, un tai nevajadzētu radīt lieku papildu administratīvo slogu izglītības iestādēm. Šīm sistēmām, piemēram:
- a) būtu jānodrošina iespēja visos politikas līmeņos (valsts, reģionālā un vietējā) veikt analīzi par nesekmības un izglītības priekšlaicīgas pamešanas apmēriem, biežumu un iespējamajiem iemesliem, tostarp, apkopojot marginalizētu izglītojamo un viņu ģimenes locekļu viedokļus;
 - b) tās būtu jāizmanto, lai veidotu un virzītu politikas izstrādi, uzraudzītu īstenošanu un izvērtētu pieņemto pasākumu efektivitāti un lietderību;
 - c) būtu jānodrošina iespēja agrīni atklāt un noteikt tos izglītojamos, kuri ir pakļauti izglītības priekšlaicīgas pamešanas riskam, un tos, kuri izglītību jau ir pametuši, lai nodrošinātu savlaicīgu un atbilstošu atbalstu, izvairoties no šādu izglītojamo stigmatizēšanas vai kategorizēšanas;
 - d) būtu jānodrošina pamats efektīvu norādījumu izstrādei un atbalsta sniegšanai skolām.

Ideālā gadījumā datiem un informācijai būtu jāaptver visi līmeņi (pirmsskolas izglītība un aprūpe, pamatskola un vidusskola) un visi izglītības un mācību veidi (tostarp PIA), jābūt pieejamiem dažādos politikas līmeņos un jāatbilst tiesību aktiem par persondatu aizsardzību. Atbilstoši valsts apstākļiem būtu jāapkopo kvantitatīva un kvalitatīva informācija augstā sadalīšanas pakāpē (piemēram, par dzimumu, sociālekonomisko situāciju, migrantu izcelsmi, reģionālām atšķirībām u. c.), kā arī par plašu tādu faktoru klāstu, kuriem ir negatīva vai pozitīva ietekme uz mācību rezultātiem (piemēram, iesaiste pirmsskolas izglītībā un aprūpē, mācību apmeklētība, iesaiste mācīšanās procesos, pamatprasmju apguve, labbūtība skolā, garīgā veselība, piederības izjūta, uzvedības problēmas, diskriminācijas gadījumi utt.).

3. Nolikā atbalstīt **izglītojamos** ir apzināti turpmāk norādītie labas prakses piemēri, kuru sekmīga īstenošana lielā mērā ir atkarīga no visu attiecīgo dalībnieku (skolu vadītāju, skolotāju, pasniedzēju vai cita attiecīgā personāla, ģimenes un paša izglītojamā) apņēmības valsts, reģionālā, vietējā un skolas līmenī atbilstoši valsts apstākļiem un izglītības un mācību sistēmas struktūrai.

Preventīvie pasākumi

- a) Nodrošināt riska faktoru, piemēram, mācīšanās traucējumu, attīstības problēmu, valodu prasmes un speciālās izglītības vajadzību, tostarp sociālo un emocionālo grūtību, agrīnu identificēšanu, kā arī tādu izglītojamo agrīnu atklāšanu, kam ir nesekmības un izglītības pamešanas risks, vienlaikus izvairoties no stigmatizēšanas un kategorizēšanas.
- b) Izstrādāt mācību programmas, kas ir vērstas uz izglītojamo un pamatojas uz iekļaujošām un attiecības veidojošām pedagoģijas metodēm un ļauj ieviest daudzveidīgas un personalizētas mācīšanas un mācīšanās formas. Attiecīgā gadījumā būtu jāapsver bērnu un jauniešu aktīva iesaiste mācību materiālu izstrādē, jo īpaši saistībā ar materiāliem par iebiedēšanas novēršanu, sociālo un emocionālo izglītību, konfliktu risināšanu un aizspriedumu pārvarēšanu.
- c) Sākot ar pirmsskolas izglītību un aprūpi un beidzot ar vidējo izglītību un mācībām, mācību programmās iekļaut sociālo un emocionālo izglītību, mācības par iebiedēšanas novēršanu un garīgo un fizisko veselību.
- d) Stiprināt mācību procesā izmantotās(-o) valodas(-u) prasmi, vienlaikus augstu novērtējot un atbalstot izglītojamo valodu daudzveidību kā pedagoģisku resursu turpmākām mācībām un izglītības rezultātu sasniegšanai. Tas var ietvert, piemēram, iepriekšēju valodas zināšanu novērtēšanu, spēcīgu atbalstu izglītojamā dzimtajā valodā (pirmajā valodā) un mācību valodā, piekļuvi dzimtās valodas apmācībai un attiecīgā gadījumā atbalsta mehānismus pārejai no uzņemšanas klasēm uz parastajām klasēm dažādos izglītības līmeņos.

- e) Saistībā ar mācību valodas apguvi jo īpaši atbalstīt bēgļus un nesen ieceļojušus migrantus, izmantojot agrīnu iekļaušanu parastajās klasēs un mācību programmu apgūvē un atbilstošā līmenī sniedzot papildu individuālu atbalstu, lai paātrinātu mācīšanos sociālā vidē un skolā. Būtiska nozīme var būt arī pastāvīgai piekļuvei valodu apguves un mācību atbalstam, karjeras konsultācijām visos izglītības un mācību līmeņos un starpkultūru izglītībai, kā arī vecāku iesaistei.
- f) Sekmēt pedagoģiskas pieejas, kas ir interaktīvas, pamatojas uz pieredzi un ņem vērā izglītojamā kultūru un valodu, lai veidotu izglītojamo autonomiju un atbildību par mācībām un lai dotu tiem iespēju aktīvi iesaistīties savu kompetenču attīstībā. Šādas pieejas var ietvert kombinētās mācīšanās iespējas (tostarp digitālus resursus, piekļuvi bibliotēkām, laboratorijām, muzejiem, citām kultūras iestādēm, piemēram, mūzikas skolām vai mākslas skolām, kopienu centriem un dabai), ņemot vērā izglītojamo ar invaliditāti vajadzības vai speciālās izglītības vajadzības, elastīgu un heterogēnu mācību laika un vides organizāciju, starpdisciplināru mācīšanu un mācīšanos, uz sadarbību vērstu mācīšanos un vienaudžu atbalstu, kā arī palīgtechnoloģiju izmantošanu izglītojamajiem ar invaliditāti.
- g) Sekmēt novērtēšanas praksi, kas atspoguļo un atbalsta individuālās mācīšanās vajadzības un ceļus, jo īpaši, plaši izmantojot formatīvo un pastāvīgo vērtējumu, kā arī apvienojot vairākus digitālus un nedigitālus veidus un rīkus (piemēram, portfeļus, salīdzinošo izvērtējumu un pašnovērtējumu), kas ir iekļaujoši, atbilst kultūras īpatnībām un nodrošina līdzdalību.

Intervences pasākumi

- h) Nodrošināt tādu satvaru skolās, kas piedāvā mērķtiecīgu atbalstu visiem izglītojamajiem, kuri saskaras ar grūtībām vai kuriem ir nesekmības risks, izmantojot daudzdisciplināru un grupu darba pieeju (piemēram, vecāku iesaistes programmas, izmantojot visas skolas mēroga pieeju, mentorēšanas shēmas, kas ietver līdzbiedru mentorēšanu, atbalsta personāla piesaisti, papildu mācīšanās laiku mācību gada laikā un/vai brīvlaikos, piekļuvi papildu mācību vidēm).
- i) Iekļaujošā un piekļūstamā vidē piedāvāt uzlabotu, pielāgotu atbalstu izglītojamajiem ar dažādām sarežģītām vajadzībām, tostarp sociālām, emocionālām un garīgās veselības vajadzībām (piemēram, privātsundas, individuālus mācību plānus, speciālista konsultācijas saistībā ar emocionālām problēmām, psihoterapeita konsultācijas, daudzdisciplināras grupas, ģimenes atbalstu).
- j) Nodrošināt risinājumus skolas līmenī vai sadarbībā ar citiem dalībniekiem attiecībā uz izglītojamajiem, kam savas sociālekonomiskās situācijas dēļ ir grūtības nodrošināt pamatvajadzības (piemēram, nav mācību materiālu, ir grūtības nokļūt mācību iestādē, nav pārtikas, uztura un miega deficīts).
- k) Nodrošināt mērķtiecīgu finansiālu un/vai nefinansiālu atbalstu nelabvēlīgā situācijā esošiem izglītojamajiem, lai sekmētu viņu virzību uz vidējo un augstāko izglītības un mācību līmeni un sekmīgu vidējās izglītības apgūšanu, kā rezultātā tiek piešķirta attiecīgā kvalifikācija.
- l) Nodrošināt finansēšanas kārtību bēgļiem un nesen ieceļojušiem izglītojamajiem migrantiem, lai vajadzības gadījumā dotu piekļuvi mācībām vai sagatavošanas nodarbībām un palīdzētu viegli iekļauties visos izglītības un mācību sistēmas līmeņos.

Kombinēti intervences/ kompensējošie pasākumi

- m) Sniegt sociālu, emocionālu un psiholoģisku atbalstu izglītojamajiem, jo īpaši tiem, kam ir slikta bērnības pieredze, trauma vai smaga sociālā vai emocionālā spriedze, kas kavē viņu iesaisti skolā. Tas varētu ietvert konsultantu un mentoru nozīmības stiprināšanu personāla vidū, lai sekmētu skolēnu piekļuvi garīgās veselības speciālistiem un pakalpojumiem skolās un to tuvumā, un agrīnu intervenci iebiedēšanas upuriem un veicējiem. Radīt savstarpēju un kopienas atbalstu, lai novērstu iebiedēšanu/kiberiebidēšanu un jebkādas diskriminācijas izpausmes.
- n) Nodrošināt piekļuvi vienlīdzīgam, situācijai atbilstošam un pienācīgam atbalstam bēgļiem un nesen ieceļojušiem migrantiem, tostarp sociālu, emocionālu un psiholoģisku atbalstu, lai viņiem palīdzētu pārvarēt problēmas, kas saistītas ar posttraumatisko stresu un migrācijas vai integrācijas pieredzi. Šis atbalsts būtu jāiekļauj plašākā starpnozaru shēmā, lai ņemtu vērā visas izglītojamo specifiskās vajadzības, un būtu jāsadarbojas ar sociālajiem un veselības dienestiem, garīgās veselības iestādēm un visiem citiem attiecīgajiem dienestiem un iestādēm, aktīvi iesaistot šajā procesā izglītojamos un viņu ģimenes vai aprūpētājus.
- o) Sekmēt piekļuvi ārpusklases un ārpusskolas pasākumiem (sporta un mākslas nodarbībām, brīvprātīgajam darbam vai jauniešu darbam utt.) un uzlabot izglītojamo mācīšanās rezultātu dokumentēšanu un validēšanu.
- p) Stiprināt izglītības orientāciju, karjeras virzību un konsultācijas, kā arī karjeras izglītību, lai sekmētu karjeras vadības prasmju un kompetenču ieguvu. Tam būtu jāietver mācību un ārpusskolas darbības, piemēram, mācības darba vidē, darba vietu apmeklējumus, profesiju ēnošanu, karjeras spēles vai ievadkursus.

4. Šajā stratēģijā galvenā nozīme ir **skolu vadītājiem, skolotājiem, pasniedzējiem un citam personālam, tostarp pirmsskolas izglītībā un aprūpē**. Šā sarežģītā pienākuma izpildei viņiem nepieciešams atbalsts un attiecīga sagatavotība, lai saprastu un novērstu nevienlīdzību izglītības jomā, nesekmību un saiknes zaudēšanu. Papildus palīdzībai apgūt nepieciešamās zināšanas, prasmes un kompetences, ir vajadzīgi arī atbilstoši darba apstākļi gan laika, gan telpas, gan līdzekļu ziņā. Ir identificēta šāda turpmāk izklāstītā labā prakse.

Preventīvie pasākumi

- a) Integrēt iekļaušanas, taisnīguma un daudzveidības jautājumus, izpratni par nesekmību un saiknes zaudēšanu, kā arī labbūtību, garīgo veselību un iebiedēšanas novēršanu visās skolotāju sākotnējās izglītības programmās.
- b) Pārliecināties, ka kvalitatīva un pētījumos balstīta skolotāju sākotnējā izglītība un profesionālās kvalifikācijas celšana sagatavo skolu vadītājus, skolotājus, pasniedzējus un citus izglītības darbiniekus:
- izprast risku un aizsardzības faktorus, kam varētu būt ietekme uz mācību rezultātiem, saiknes zaudēšanu vai izglītības priekšlaicīgu pamešanu, kā arī sociālām, emocionālām un uzvedības grūtībām;
 - izprast labbūtību, invaliditāti un garīgās veselības problēmas, kas ietver posttraumatisko stresu, un atbalstīt izglītojamo sociālās un emocionālās kompetences attīstību;
 - attīstīt kompetences, lai mācītu daudzvalodu un daudz kultūru vidē;

- atzīt un mazināt dzimumu stereotipus mācīšanas un mācīšanās procesā (ieskaitot zemas gaidas attiecībā uz zēnu sekmēm un dzimumu atšķirības *STEM* jomās) un izveidot dzimumsensitīvu mācīšanas praksi, kas labāk sekmē zēnu un meiteņu motivēšanu un iesaistīšanu;
 - atzīt un novērst dažādu veidu mācīšanās grūtības;
 - izmantot sadarbības praksi un strādāt daudzdisciplinārās grupās skolā, kā arī ar ārējiem partneriem;
 - pēc vajadzības izmantot dažādas mācīšanās pieejas, rīkus un vides un aktīvi īstenot kombinēto mācīšanos, apvienojot nodarbības telpās un brīvā dabā, individuālu un grupas mācīšanu un mācīšanos, digitālus un nedigitālus resursus utt.;
 - mācīšanas un mācīšanās procesā izmantot formatīva vērtējuma metodes un rīkus;
 - sekmēt pozitīvu mācīšanās gaisotni, izmantojot klases pārvaldības, iebiedēšanas novēršanas un konfliktu risināšanas stratēģijas, un veidot uzticēšanās attiecības ar izglītojamajiem, vecākiem, ģimenēm un aprūpētājiem, jo īpaši ar tiem, kas nāk no nelabvēlīgākas vides.
- c) Nodrošināt skolotājiem, pasniedzējiem, skolu vadītājiem un citiem izglītības darbiniekiem stimulus darbam skolās, kurās ir liels skaits skolēnu, kas nāk no nelabvēlīgas sociālekonomiskās vides. Iedrošināt studējošus skolotājus sākt darbu šādās skolās.
- d) Nodrošināt, ka viss profesionālajā izglītībā un mācību vai karjeras konsultāciju sniegšanā iesaistītais personāls ir mācīts un kvalificēts un tam ir piekļuve sākotnējai un turpmākai izglītībai.

- e) Atbalstīt skolotāju, pasniedzēju, skolu vadītāju un cita skolas personāla labbūtību un uzlabot skolotāja profesijas pievilcību, tostarp, nodrošinot pienācīgus darba apstākļus, profesionālo autonomiju un skolotāju un pasniedzēju aktīvu iesaisti skolas pārvaldībā, kvalitatīvu sākotnējo izglītību un profesionālās kvalifikācijas celšanu, piekļuvi atbalsta un garīgās veselības speciālistiem un pakalpojumiem, sadarbību un kolēģu atbalstu.

Intervences pasākumi

- f) Sekmēt personāla apmaiņu, savstarpējo mācīšanos un līdzbiedru atbalstu skolotāju, pasniedzēju un citu izglītības darbinieku un speciālistu starpā, izmantojot tīklošanas pasākumus, "ēnošanu" darbā, seminārus un vairāku profesiju mācību kopienas, kā arī piekļuvi īpašo zināšanu centriem un atbilstošiem resursiem, kas var palīdzēt pielāgot mācīšanu un mācīšanos visu izglītojamo specifiskajām vajadzībām. Jo īpaši nodrošināt piekļuvi specializētiem resursu centriem vai konsultatīvām grupām, kas var nodrošināt nepieciešamos rīkus un pedagoģiskās metodes, lai atbalstītu bēgļus un nesen ieceļojušus izglītojamus migrantus un strādātu vairākās vietās un skolās.
- g) Ja iespējams, pētīt, kā alternatīvi ceļi uz skolotāja profesiju var sekmēt lielāku dažādību izglītības darbinieku vidū un atvērt durvis uz skolotāja profesiju personām ar dažādu izcelsmi, tostarp kandidātiem, kas paši saskārušies ar sociālekonomiskām grūtībām.
5. Lai veicinātu visu izglītojamo panākumus izglītībā, īpaši efektīvas izrādījušās **visas skolas pieejas**, kuru ietvaros visi skolas kopienas locekļi (skolu vadītāji, skolotāji, pasniedzēji un citi izglītības darbinieki, izglītojamie, vecāki un ģimenes), kā arī plašs ieinteresēto personu loks (piemēram, sociālie un veselības aprūpes dienesti, jauniešu dienesti, vietējie sociālie darbinieki, psihologi, emocionālā atbalsta speciālisti/ psihoterapeiti, medmāsas, logopēdi, konsultanti, jaunatnes darbinieki, vietējās iestādes, NVO, uzņēmumi, biedrības, brīvprātīgie utt.) un sabiedrība kopumā aktīvi iesaistās un sadarbojas. Sekmīga politika var ietvert turpmāk izklāstīto.

Preventīvie pasākumi

- a) Nodrošināt skolu vadītājiem un pārvaldības struktūrām pietiekamu autonomijas līmeni lēmumu pieņemšanā, ko papildina stingra pārskatatbildība.
- b) Veicināt to, lai skolas plānošanas un pārvaldības procesos (skolas attīstības plānos, pamatuzdevumos, gada vai daudzgadu pedagoģiskajos plānos utt.) tiktu iekļauti centieni nodrošināt visiem panākumus skolā un labbūtību (tostarp iebiedēšanas un diskriminācijas novēršanu, dzimumsensitivitāti un veselības problēmu risināšanu), kā arī iedrošināt skolas izstrādāt, uzraudzīt un novērtēt konkrētus iekļaušanas un labbūtības plānus.
- c) Veicināt panākumus skolā visiem izglītojamajiem un labbūtību skolā kā daļu no iekšējiem un ārējiem kvalitātes nodrošināšanas mehānismiem un sekmēt mērķu un rādītāju iekļaušanu arī saistībā ar tādiem jautājumiem kā mācību gaisotne, iebiedēšana un labbūtība. Nodrošināt, ka ārējas novērtēšanas/pārbaudes rezultātā pārbaudītās skolas saņem ieteikumus un atbalstu un tā palīdz skolām sevi novērtēt un sekmē pašizvērtēšanas kultūru, kā arī iekļaušanas un labbūtības stratēģiju un prakses uzlabošanu.
- d) Nodrošināt profesionālās pilnveides iespējas un konsultācijas, lai palīdzētu skolu vadītājiem veikt organizatoriskās pārmaiņas un sekmēt iekļaujošu praksi.
- e) Veicināt uz līdzdalību vērstu un demokrātisku skolas vidi, kurā skolēni tiek iesaistīti lēmumu pieņemšanā skolā un klasē un tiek izmantotas līdzdalības metodes, kas pielāgotas bērniem un jauniešiem, tostarp no marginalizētām grupām.
- f) Sekmēt skolas kultūru, kurā tiek augstu vērtēta dažādība, sekmēta izglītojamo labbūtība, veicināta viņu piederības izjūta un veidota droša vide dialogam par pretrunīgiem jautājumiem.

Kombinēti preventīvie un intervences pasākumi

- g) Iedrošināt īstenot sadarbības un daudzdisciplināru praksi skolā un partnerības ar vietējiem dienestiem, jaunatnes darbiniekiem, sociālā darba un veselības aprūpes speciālistiem, uzņēmumiem un visu kopienu.
- h) Veicināt skolu kā kopienas mūžizglītības centru pastāvēšanu, kur izglītība, mācības un sociālā dzīve ir cieši saistītas ar norisēm vietējā apkaimē un kur kopiena uzņemas kopēju atbildību par skolu kā par mācīšanās vietu.
- i) Sekmēt tīklošanu starp skolām, kā arī dažādu profesiju mācību kopienas vietējā, reģionālā, valsts un starptautiskā līmenī, lai veicinātu savstarpējo mācīšanos. Mudināt skolas izmantot resursus, kas pieejami Eiropas rīkkopā skolām, Iedvesmojošas prakses apkopojumā par iekļaujošu un pilsonisku izglītību un *Cedefop* PIA rīkkopā, kas paredzēta izglītības priekšlaicīgas pamešanas problēmu risināšanai.
- j) Sekmēt "valodas izpratni" skolās un to apkārtņē, mudinot visus dalībniekus pārdomāt normas, vērtības un attieksmi pret valodu un kultūru daudzveidību, tostarp, apzinot un ņemot vērā visas valodas, ko lieto skolas kopienā, valodu izglītībā iesaistot vecākus un ģimenes locekļus, aprūpētājus un plašāku sabiedrību, veidojot dažādu valodu resursu bibliotēkas un veicinot pēcskolas valodas nodarbības.
- k) Atbalstīt skolas, lai tās varētu ieviest efektīvu praksi ikvienā valodas mācīšanās posmā saistībā ar nesen ieceļojušiem migrantiem (arī bēgļiem), tostarp uzņemšanā un novērtēšanā (piemēram, veicot visaptverošu un daudzdimensionālu rakstpratības, valodas un citu pamatkompetenču novērtēšanu), iekārtošanā un reģistrēšanā skolā (piemēram, pēc vajadzības un attiecīgā gadījumā piedāvājot laikā ierobežotas sākotnējās sagatavošanas nodarbības un sniedzot sociālu un mācību atbalstu, lai sekmētu netraucētu pāreju uz parasto izglītību), kā arī uzraudzībā (lai novērstu izglītojamo migrantu ģeogrāfisko segregāciju skolas noteikto iestāšanās un uzņemšanas kritēriju dēļ).

- l) Sekmēt efektīvu saziņu un sadarbību ar vecākiem, likumiskajiem aizbildņiem un ģimenes locekļiem saistībā ar bērnu sekmēm mācībās un viņu labbūtību, tostarp izmantot arī vietējās kopienas kultūras starpnieku palīdzību. Iesaistīt vecākus, ģimeni un likumiskos aizbildņus mācību un ārpusskolas pasākumos (piemēram, brīvprātīgo darbā klasē, lasīšanas un mājasdarbu pulciņos, privātsundās skolu bibliotēkās un pēcskolas programmās, kā arī darba pulciņos, darba gadatirgos, pasākumos darba vietās, karjeras centru apmeklējumos u. c.).
- m) Sekmēt vecāku un ģimenes aktīvu iesaisti lēmumu pieņemšanā skolā, kas ietver arī lēmumus par mācību programmu, plānošanu un novērtēšanu, labbūtību un garīgās veselības programmām, sociālo un emocionālo izglītību un karjeras konsultācijām, kā arī sekmēt un atbalstīt vecāku no marginalizētām sociālekonomiskajām grupām līdzdalību.
- n) Atbalstīt vecāku iesaisti bērnu agrīnā lasīšanas un matemātikas prasmju apgūšanā, piemēram, izmantojot shēmas grāmatu nodrošināšanai mājās, ģimenes rakstpratības iniciatīvas utt. Kopā ar vietējiem dienestiem un NVO palielināt iespējas ģimenes mācībām un vecāku izglītībai, jo īpaši tad, ja šīm personām ir zems izglītības līmenis un tās ir pakļautas nabadzības riskam.
- o) Sniegt papildu atbalstu skolām, kuras atrodas sociālekonomiski nelabvēlīgos rajonos un kurās ir daudz skolēnu no marginalizētām grupām. Tas varētu nozīmēt, ka šādās skolās, ja nepieciešams, tiek samazināts skolēnu skaits uz vienu skolotāju, kā arī tiek mērķtiecīgi nodrošināti materiāli, aprīkojums un infrastruktūra.

6. Lai sekmētu panākumus izglītībā visiem izglītojamajiem, ir būtiski iejaukties tajās sistēmas līmeņa funkcijās, kas var dažādi ietekmēt taisnīgumu un iekļaušanu izglītībā un mācībās, un stiprināt starpnozaru sadarbību. Izstrādājot integrētu un visaptverošu stratēģiju, var apsvērt turpmāk uzskaitītos strukturālos pasākumus.
- a) Nodrošināt visiem taisnīgu piekļuvi finansiāli pieejamai, kvalitatīvai un no personāla viedokļa pienācīgi nokomplektētai pirmsskolas izglītībai un aprūpei, kura var uzlabot bērnu labbūtību un kognitīvo, kā arī plašāku sociālo un emocionālu attīstību, tādējādi nodrošinot bērniem nepieciešamo pamatu panākumu gūšanai izglītībā un dzīvē.
 - b) Stiprināt kvalitatīvu, pievilcīgu un elastīgu profesionālo izglītību un mācības, kas apvieno profesionālo prasmju un pamatkompetenču apgūšanu.
 - c) Sekmēt aktīvu segregācijas novēršanas politiku, jo īpaši, pieņemot tādas uzņemšanas noteikumus, kas ļauj veidot daudzveidīgu skolas sastāvu un politiku, kura vērsta uz mācību kvalitāti, kā arī uzlabot informētību par to, ka dažādība klasē var uzlabot izglītības rezultātus visiem izglītojamajiem.
 - d) Atbalstīt izglītojamo ar invaliditāti un/vai speciālās izglītības vajadzībām iekļaušanu parastās skolās, nodrošinot, ka attiecīgi mācīti pedagogi un citi izglītības darbinieki/konsultanti, vai veselības aprūpes speciālisti sniedz efektīvu atbalstu. Papildus būtu jānodrošina, ka tiek novērsti fiziski šķēršļi skolas vidē, ir pieejami atbilstoša formāta mācību materiāli un tiek izmantotas dažādotas un individualizētas mācīšanas un mācīšanās pieejas.

- e) Cik vien iespējams, izvairīties no atkārtotas mācīšanās vienā un tajā pašā klasē un veicināt tādu instrumentu izmantošanu, kas jau agrīnā posmā ļauj uzraudzīt un pamanīt bērnu un jauniešu mācību vajadzības un grūtības un vajadzības gadījumā sniedz mērķtiecīgu un pielāgotāku atbalstu.
 - f) Apsvērt citas iespējas agrīnai izglītojamo spēju apzināšanai, lai sekmētu pozitīvu mijiedarbību starp izglītojamajiem ar dažādu spēju līmeni daudzveidīgās grupās un samazinātu sociālekonomiskās situācijas ietekmi uz izglītojamo sniegumu ar mācībām saistītas segregācijas dēļ.
 - g) Palielināt izglītības ceļu elastību un caurlaidību, piemēram, veidojot moduļu kursus, piedāvājot profesionāli orientētus kursus vai sekmējot elastību attiecībā uz ilgumu un iestāšanos. Sekmēt pāreju no viena izglītības un mācību līmeņa un veida uz citu, kā arī no skolas uz turpmāko nodarbinātību, tostarp ar atzīšanas un validēšanas kārtību, kvalificētu praktiķu sniegtām karjeras konsultācijām un aktīvu sadarbību ar ieinteresētajām personām, tostarp uzņēmumiem.
 - h) Piedāvāt ceļus atpakaļ uz parasto izglītību un mācībām un nodrošināt brīvu piekļuvi kvalitatīvām otrās iespējas programmām visiem tiem, kas izglītību un mācības pametuši priekšlaicīgi; to varētu ierosināt arī kā daļu no pastiprinātās Garantijas jauniešiem.
-